

Izhaja vsako drugo soboto.
Naročnina: 5 Din četrtletno, 10 Din polletno.

DELO

Uredništvo: Ljubljana, Šelenburgova
ulica 7/II. — Upravništvo: Ljubljana,
Prešernova ulica 54.

Ljubljana, 16. junija 1928.

Nameravana ratifikacija nettunskih konvencij je razburila vso jugoslovansko javnost. Vse, kar čuti pošteno, se je uprlo vladini nameri, da brezpogojno ugodi Italiji in tistim angleškim finančnim krogom, ki ne dajo naši državi posojila brez predhodne kapitalizacije pred Rimom.

Kmetško-demokratska koalicija je bila odločni tolmač razpoloženja v narodu in je v skupščini poklicala na odgovornost vladu, da pojasni, kaj je resničnega na njeni objavi, da vladna večina ratificira konvencije. Pričakovali smo, da bo vlada na vprašanje Kmetško-demokratske koalicije odgovorila resno in dostojanstveno, kot se to spodobi reprezentanci našega državnega življenja. Varali smo se, kajti vlada je ostala dolžna odgovora in je na vprašanje opozicijskih poslancev odgovorila skrajno neparlamentarno.

Odpor ljudstva proti nettunskim konvencijam je udušila vlada z žandarskimi bajoneti. Tudi odpor ljudskih zastopnikov v narodni skupščini je zadušila z žandarji. Poslanci, ki niso napravili ničesar drugega, kot da so najostreje kritizirali obnašanje vladnih organov ob priliki demonstracij proti nettunskim konvencijam, so bili izključeni od sej narodne skupščine. V svesti si svojih pravic, izključeni poslanci niso hoteli zapustiti skupščine. Vlada jih je izgnala z žandarji, da je tako otala zvesta metodam skrajnega absolutizma.

Opoziciji je s tem nasilnim korakom vrgla vladna večina rokavico. V narodni skupščini je odprta borba, v kateri bo opozicija gotovo vzdržala do konca.

Kmetško-demokratska koalicija je trajno v stikih z ljudstvom. Presenetljivo velik uspeh je dosegla na ogromnem shodu v Osijeku, ki je pomemben tem bolj, ker je voditelj koalicije Svetozar Pribičević točno in jasno ugotovil smernice svoje politike.

Prva zahteva je, da vlada razpiše volitve, ki pa morajo biti svobodne, brez kakršnegakoli pritiska od strani vladajočih. Kmetško-demokratska koalicija, sestavljena iz svobodno voljenih poslancev, se nikdar ne bo uklonila pred vladno večino, ki je prišla v skupščino s pomočjo policije in žandarmerije.

Izkušnje dokazujejo, da v sedanjem položaju s to ustavo ni zagotovljena možnost, da bi se razmere tako izpremenile, da bi se zadostilo zahtevam po enakosti, svobodi, ravnopravnosti in dostojanstvu človeka. Ako hočemo, da te zahteve v polni meri zadovoljimo povsod, potem je potrebno, da podvržemo sedanjo ustavo reviziji. Predvsem zahteva Kmetško-demokratska koalicija, da mora biti ustavno zagotovljena enakost in samopravnost vseh krajev in vseh delov našega naroda. Vsem Srbom, Hrvatim in Slovencem se mora zagotoviti, da bodo gospodarji v svoji državi.

Vladna večina trdovratno zagovarja izumirajoči stari režim hegemonije beograjske, cincarije in kaže vso senilnost pred zmagujočimi idejami Kmetško-demokratske koalicije. Klerikalci so tisti, ki ta protiljudski režim vzdržujejo in ni jih sram, da v krogu največje reakcije pljujejo na najvitalnejše interese jugoslovanskega ljudstva. Za ceno vladanja zatajujejo voljo ljudstva, ki jih je poslala v narodno skupščino.

Kako puhel in nezdrav je sedanji režim, dokazuje že dejstvo, da so postali klerikalci zagovorniki državne ideje. Radikalom je zmanjkalo besedi in sedaj naj govore o državni potrebi sedanjega režima nekdanji avstrijankanti. Tisti, ki so obešali «Srbe na vrbe», tisti, ki so pokopavali Jugoslavijo že ob njenem rojstvu. Režim, ki ima take zagovornike, je že mrtev.

Import tujih delavnih moči

Tuji kapital ima velik interes, da odločujejo v podjetjih, kjer je udeležen, zaupniki tega kapitala. — Tudi domači podjetnik kliče na vodilna mesta tuje. — Novi pravilnik o zaposlitvi ino- zemcev.

Domače delavstvo moramo očistiti pred invazijo tujega delavstva. Za zaščito govore socialni, gospodarski in nacionalni interesi.

Importirano delavstvo zavzema pri nas vedno boljša mesta in ima tudi povprečno višje prejeme od domačega delavstva. Višji prejemi so do gotove meje upravičeni. Kajti importirano delavstvo je boljše kvalificirano, na svojih mestih nepogrešljivo in za obratovanje gotovih industrij absolutno potrebno. Zavedamo se, da za višje kvalificirana mesta nimamo še domačih moči na razpolago. Zato je tudi razumljivo, da se importu kvalificiranih delovnih moči ne moremo upirati in priznavamo, da so te izbrane delovne moči tudi boljše plačane.

Takoj moramo pa ugotoviti, da se v pogledu importa tujih delovnih moči vrše velike zlorabe.

Ne importira se samo neobhodno potrebnih delovnih moči, ampak tudi take, ki bi jih prav lahko nadomestovalo domače delavstvo. Vzrokov za import iz stvarnih narodno - gospodarskih pogledov nepotrebnih tujih delavcev je več.

V državi imamo veliko industrije, pri kateri je javno in prikrito udeležen tuji kapital. Glavna vodstva industrij, pri katerih odločuje inozemski kapital, se nahajajo izven meja naše države. Tuji kapital ima velik interes, da odločujejo v podjetjih, kjer je udeležen, zaupniki tega kapitala. Opažamo, da so v podjetjih, kjer je udeležen inozemski kapital, zaposleni kot glavni komercialni nameščenci — inozemci in kot glavni tehnični uslužbenci tudi — inozemci. V večini slučajev bi se ti inozemci prav lahko nadomestili z enako kvalificiranimi domačimi močmi, a se ne, ker pač tuji kapitalist zaupa le svojim eksponentom.

Dalje imamo tudi podjetja z domačim kapitalom, ki tudi zaposlujejo inozemske delovne moči. Toda ne samo iz strokovne in gospodarske potrebe, ampak zato, ker je

inozemski uslužbenec porabnejši za kapitalistično eksploatacijo domačih delovnih sil.

Inozemski uslužbenci nimajo drugih interesov, kakor da dobro zaslužijo. Za podrejeno delavstvo in nameščence nimajo srca, izogibajo se njegove družbe in zavzemajo izjemno stališče, zasledujoč edini cilj, da ugašajo podjetniku. Inozemski uslužbenci nastopajo med našim delavstvom premnogokrat kot priganjači in najhujši nasprotniki vseh stremeljenj domačega delavstva, da si zboljša svoj socialni in gospodarski položaj. Domači podjetniki imajo oziroma ostrejši nastop proti domačemu delavstvu. Poslužujejo se zato inozemskih priganjačev, da ti opravijo posel socialnega krvnika nad domačimi delovnimi močmi. Zavedajo se, da n. pr. slovenski delavodja ne bi mogli tako brezobzirno nastopiti proti slovenskemu delavstvu, kot inozemski delavodja. Slovenski delavodja je družabno in organizatorno, nacionalno in idejno vezan s slovenskim ljudstvom. Inozemski delavodja nima nobene skupnosti s slovenskim ljudstvom. Zanj je merodajno le povelje delodajalca in prav nič mu ni, če se osovraži.

Rekli smo, da je trenutno naša industrija vezana še na inozemske delovne moči. Vendar pa ne smemo izpustiti iz vida, da bi morali iz narodno-gospodarskih interesov stremeti za tem, da se tudi v tem pogledu osamosvojimo.

Opažamo pa, da na osamosvojitve od kompetentnih činiteljev nihče ne misli. Domače delovne moči bi morali pošiljati v inozemstvo,

da se v svoji stroki specializirajo in da se usposobijo za vodilna mesta v industriji. Ni dovolj, da imamo višje obrtne šole, kajti teoretična izobrazba ni vse. V življenju je absolutno potrebna praktična izvežbanost in to ni mogoče dobiti doma, kjer se industrija šele ustvarja, ampak edinole v inozemstvu.

Industrije v naši državi sicer ne zamude prilike, da si prilaste dobičke na račun našega delavnega ljudstva in iz zakladnice naših naravnih bogastev. Vodstva industrij pa ničesar ne store, da bi del svojih dobičkov uporabila za strokovno izvežbanje svojega uslužbenstva, oziroma delavstva. Industrije iz že omenjenih razlogov počajo usposobiti domače delovne moči za vodilna mesta. Ljubše jim je importirano vodilno uradništvo in delavstvo. Kakor je torej resničen razlog, da nimamo dovolj domačih dobro kvalificiranih moči, tako je tudi res, da se za izvežbanost domačega delavstva nihče ne zavzame.

Kolikor so uradni podatki točni, je ugotovljeno, da je

v območju ljubljanske inšpekcije dela zaposlenih 343 inozemcev po čl. 6. Pravilnika za zaposlitev inozemskih delavcev, dalje 889 inozemcev po čl. 7, 23 monterjev po čl. 14 pravilnika in 760 beguncev slovenske narodnosti (večinoma iz Italije). Navedeni inozemski uslužbenci se razdele po naslednjih podjetjih: Kranjska industrijska družba na Jensemah ima zaposlenih 110 inozemcev, Ljubljanska kreditna banka 5, K. Born, gozdna industrija v Trzinu, 15, Štemberger in Melitzer v Mengšu 11, Jugočeška v Kranju 51, Inteks v Kranju 15, Peter Kozina & Comp. v Trzinu 9, Industrija platnenih izdelkov v Jaršah 12, »Stora« v Št. Vidu nad Ljubljano 19, Trboveljska premogokopna družba 90, Glanzmann & Gassner v Trzinu 36, Steklarna v Hrastniku 27 in Združene papirnice v Vevčah 15 inozemcev. Navedli smo le večja podjetja. — Skoraj enako število inozemskih delavcev in nameščencev je zaposlenih tudi v območju mariborske inšpekcije dela ter je pripomniti, da je samo v tekstilni industriji zaposlenih 256 inozemcev.

Že ita pregled nam zgovorno dokazuje, da imajo razne industrije preko

stvarne potrebe zaposlenih veliko število inozemcev, ki bi jih bilo prav lahko nadomestiti z domačimi močmi.

Sedaj velja za zaposlitev inozemcev pravilnik, ki ga je izdalo ministrstvo za socialno politiko na podlagi § 103 zakona o zaščiti delavstva z dne 28. novembra 1925. Pravilnik je bil že ponovno predmet najostrejših kritik. Upravičeno, kajti pravilnik so delodajalci izrabljali izključno le v prilog invaziji tujega delavstva in nameščencev.

Pravkar pripravlja ministrstvo za socialno politiko

nov pravilnik, ki naj ureja izdajo dovoljenj za zaposlitev inozemskih delovnih moči.

Osnove osnutka novega pravilnika so te-le:

Dovoljenje za zaposlitev inozemcev v naši državi izdajajo borze dela. Za zaposlitev oziroma bivanje inozemcev preko treh let izda ministrstvo za socialno politiko. Inozemci, ki priseljuje in zaposlitve naših državljanov ne ovirajo, morejo iskati tudi na ozemlju naše države neovirano delo in zaslužek. Slovenci iz Italije in Avstrije prevzamejo lahko delo v naši državi brez posebnega dovoljenja. Prav tako so lahko brez posebne oblastvene odobritve zaposleni v naši državi oni inozemci, ki stalno bivajo pri nas že od 1. julija 1922.

Važno določilo osnutka novega pravilnika je, da morajo plačevati podjetja od vsakega zaposlenega inozemca posebno takso, katere višina se ravna po velikosti podjetja in po stopnji nepogrešljivosti zaposlenega inozemca. Te takse bi se po načrtu novega pravilnika stekale v fond za podpiranje brezposelnih.

Osnutek novega pravilnika o zaposlevanju inozemcev je v splošnem dober, mnogo boljši od sedaj veljavnega pravilnika. Želeti bi le bilo, da uradujejo Borze dela pri izdaji dovoljenj za inozemce najstrožje in da se takse najvišje odmerjajo. Podjetje, ki ne bo najnujnejše potrebovalo inozemske delovne moči, jih gotovo ne bo namestilo, ako bo primorano za tujo delovno moč plačevati visoke takse. Pričakujemo, da bo novi pravilnik vseboval določilo, da se dohodek taks uporabi za strokovno izobrazbo domačega delavstva in ne kot je sedaj predvideno, za podpiranje brezposelnih delavcev in nameščencev. Nujno je potreben fond za višjo strokovno in praktično izvežbanje delavcev. Za brezposelne podpore se mora pač drugje najti potrebna sredstva.

Vprašanje importa inozemskih delovnih moči zelo interesira naše delavstvo. Zahtevamo, da bo rešeno na način, da bodo popolnoma varovani interesi domačega delavstva.

Reforma akcijskega prava

Akcijska družba, kot najvišja oblika gospodarskega udejstvovanja ni in ne sme biti samo oblika zasebno-pravnih interesov, pač pa narodno-gospodarski faktor, ki pripada celoti.

Morda bo kdo na prvi pogled mislil, da razprava o tem ali podobnih takih vprašanjih v delavski list ne spadajo ali, da delavstvo zanje nima interesa. Toda nasprotno je res: akcijsko pravo je za razvoj celotnega gospodarskega in s tem socialnega življenja kake države izredne važnosti. Prav je imel veliki nemški narodno-gospodarski strokovnjak Rathenau, ko je rekel, da akcijska družba, kot najvišja oblika gospodarskega udejstvovanja ni in ne sme več biti samo blika zasebno-pravnih interesov, pač pa narodno-gospodarski faktor, ki pripada celoti, kateri ima sicer na zunaj privatno-pravni pridobitni značaj, v svojem gospodarskem učinku pa se dotika koristi splošnosti. Zato je de-

lavstvo, in zlasti delavstvo na moderni, demokratični in socialni ureditvi tega vprašanja zelo zainteresirano.

Dolgo naša država z novelizacijo akcijskega prava in z unifikacijo zelo različnih sedanjih predpisov čakati ne bo mogla, ako bo hotela dati gospodarstvu živahnejši impulz k razvoju.

Predvojno akcijsko pravo je zasledovalo tendenco utrditi akcijske družbe zgolj iz strogo individualnega stališča, izločiti vsak tuj vpliv, kateri bi mogel razvoj družb ovirati. Vojna in njene gospodarske in politične posledice pa so prinesle drugo gledanje na ta problem. Zato so države takoj po vojni z novelami pričele omejevati svobodo akcijskih družb in njih udejstvovanje usmer-

jati v okvir zaštite splošnih koristi. Kontrola držav nad delovanjem in nehanjem družb je postajala ostrejša in širša.

Gospodarska kriza, ki je nastopila, je v vseh državah imela za posledico reformo tega prava, ker so bili interesi splošnosti čimdalje bolj ogroženi. Treba je bilo z vsemi sredstvi zaščititi koristi upnikov in akcionarjev — ter v akcijskih družbah zaposlenega delavstva. Delavstvu ne more biti vseeno, ali akcijsko podjetje uspeva ali ne. Ni mu vseno, da je v podjetju jutri konkurz, kateri tudi delavca požene na cesto. Delavec je na solidni prosperiteti podjetja zainteresiran. Zato je v njegovo korist, ako se zakonito uredi večja pravna in materijalna odgovornost in jamstvo vodilnih funkcionarjev družbe. Potrebni so boljši in solidnejši predpisi o ustanavljanju akcijskih družb. Treba je, da so utrjeni vsi predpogoji, kateri bodo omogočali uspešen razvoj. Ne gre družb slepo ustanavljati, ker v življenja nezmožni družbi tiče velike gospodarske in socialne nevarnosti. Delokrog odgovornih organov mora biti v zakonu jasno zahtan, zlasti pa njih odgovornost. Ni v redu, ako upravni svetniki bogate in razsipno žive, podjetje pa propada in ko je prišlo v konkurz, ima ta ali oni upravni svetnik ali ravnatelj lepo premoženje, upniki, delavci ali akcionarji so pa izgubili vse. Premoženje odgovornih oseb spada do gotove kvote v jamstveno premoženje družbe. Tak zakon mora biti elastičen. V njem mora biti omogočeno, da se z navadnimi administrativnim ukrepi more kontrola po-

ostriti in zaštita upnikov in delavstva zvečati.

Bili so že časi, ko so resni narodni gospodarji in politiki prav resno podarjali, da so akcijske družbe izvor vsega gospodarskega zla. In to so, ako ni zadostno zaščiten interes splošnosti: Ako se smatra, da je akcijska družba najprikladnejša oblika gospodarskega udejstvovanja, potem je to obliko treba ščititi na tak način, da ista ne bo mogla biti vzrok nezadovoljnosti splošnosti, da akcijske družbe ne bodo mogle biti izvor vseh in težkih gospodarskih nesreč radi svoje razpletenosti in mnogoličnosti interesov, ki so se tekom časa navezali na družbo.

Tendenca modernega akcijskega prava mora iti v jasno zahtani smeri za tem, da je v polni meri in brezpogojno uveljavljeno načelo popolne zaštite splošnih interesov. Akcijsko pravo mora prevečati duh socialnosti, duh dejstva, da akcijska družba splošnosti ne sme škodovati, ampak ji mora samo koristiti. Pod pritiskom nasprotnih tendenc akcijske družbe ne morejo zahtevati, da bi živele v socialnem miru, torej tudi ne morejo računati na miren razvoj, o katerem trdijo, da jim je nujno potreben.

O dejstvu potrebe in nujnosti novelizacije akcijskega prava mora voditi račun tudi delavska zbornica, kot najvišja zaščitnica delavskih interesov. Vprašanje je treba študirati in predloge pripraviti, ker drugače se rado zgodi, da se k problemom ne vé ničesar konkretnega povedati.

Razrešitev delovnega razmerja po občem državljskem zakonu

Odpovedni roki. — Način odpovedi. — Delavec ima po izvršeni odpovedi pravico, da dobi prosti čas za iskanje novega službenega mesta.

O odpovedi delovnega razmerja razpravlja § 1159 obč. drž. zakona. To določilo je torej merodajno za vse osebe, katere ne spadajo pod obrtni red po § 3. obrtnega reda. So to predvsem dninarji v vseh *podjetjih*, osebe, ki opravljajo posle *osebne*ga značaja, kakor sluga, hišniki, vratarji, vrtnarji na domačiji, šoferji itd.

Ta paragraf točno določa odpovedni rok, kateri v medsebojni pogodbi ne more biti skrajšan. Odpovedati moreta seveda obe stranki. Odpovedna doba je po zakonu jako različna in je predvsem odvisna od dobe zaposlitve in pa od kvalifikacije dela. Ako delavec ne opravlja poslova višje vrste (dninar, nekvalificiran delavec) mu more biti delo odpovedano na *prihodnji dan*, ne glede na to, ali je bila plača določena na uro ali dan, na akord ali ne. Ako pa je delavec opravljal posle višje vrste ali je bila plača tedenska ali zaposlitev nad 3 mesece, je odpovedni rok *teden dni*, in sicer v *ponedeljek po soboto*. Ako je v ponedeljek po državi priznan praznik, je odpoved možno podati *tudi na torek za soboto*.

V vseh ostalih slučajih je odpovedni rok *14dnevni*. Ako je delovno razmerje imelo značaj zaposlitve *višje vrste* in je isto trajalo nad 3 mesece, znaša odpovedni rok *4 tedne* in to brez ozira na način odmerje plače (tedensko ali mesečno). V slučaju letne plače je odpovedni rok brez ozira na druge okoliščine *4tedenski*.

Odpovedni rok mora biti za obe stranki jednak. V nasprotnem slučaju velja daljši odpovedni rok.

Obrtni red in obč. drž. zakon imata v marsikakem pogledu *jednake* določbe, katere torej veljajo splošno ne glede na to, pod kateri zakon ta ali druga oseba spada. O obliki odpovedi obrtni red sploh ne govori. Zato velja subsidiarno obč. drž. zakon, po katerem mora biti odpoved ustmena ali pismena, pred pričami ali brez njih, biti pa mora jasna in ne dvoumna, tako, da vsaka stranka more vedeti, da je bila odpoved dejansko izrečena, t. j. da je bila na ta ali drug način *izražena volja*

razrešiti obstoječe službeno razmerje. Ni potrebno, da je odpoved izrečena v delavnici ali pisarni ali sploh v poslopiu dotičnega gospodarja, odpovedati je mogoče v gostilni, na ulici itd. V slučaju, da je bila odpoved nejasna, mora posledice te nejasnosti nositi odpovedujoča stranka in *se smatra*, da odpoved sploh ni bila izrečena. Odpoved je *vedno* mogoča brez navedbe *razlogov*. Zelo veliko spora in razsodb nastaja radi nejasnosti odpovednega čina. Zato naj bo odpoved vedno jasna in odločna, izgovorjena naravnost, tako, da vsaka stranka takoj zna, za kaj gre, in ne da mora šele premišljati »bog ve, kaj je mislil«, »ali mi je odpovedano ali ne?«

V mnogih tovarnah in podjetjih je navada, da se odpoved delavstvu javlja z nabitjem imena ali seznama na deski v tovarni. Toda kolektivna odpoved ni veljavna. Biti mora individualna, *od osebe k osebi*.

Odpovedati more seveda predvsem lastnik podjetja ali njegov polnomočni namestnik, pa tudi vsaka druga oseba, katera odpoveduje po naročilu gospodarja ali ako je tako odpoved gospodar naknadno odobril. Zato je napačno naziranje, da mora odpovedati le oseba, katera je v podjetju za sprejem in odpuščanje delavcev generalno pooblaščen. Odpoved je *enostransko* izražanje volje posameznika, zato je naravno, da ni potrebno, da bi nasprotna stranka morala odpoved vzeti na znanje. Treba je le, da je nasprotna stranka o tej volji jasno obveščena.

Če je bil delavec sprejet v skupno gospodinjstvo ali je značaj njegove zaposlitve tak, da mu ni mogoče izven delovnega časa si poiskati *drugo* službo, je delodajalec dolžan, da delavcu po izvršeni odpovedi na *njegovo željo* da na razpolago primeren *prosti čas* med delom, da si more iskati *drugo* namestitev. Radi take odsotnosti *mezi* da ne sme biti *zmanjšana*. Seveda, tam, kjer je konec delovnega razmerja že vnaprej znan (na gotovo dobo), v takem slučaju delavec nima pravice, da med delovnim časom zahteva odsotnost v svrhu iskanja nove službe.

S smrtjo delavca prestane naravno vsako delovno razmerje. Dediči delavca podjetju ne jamčijo za morebitno škodo, katera je podjetju morda nastala radi smrti delavca. Pri smrti delodajalca pa se delovno razmerje ne razreši in preidejo iz delovne pogodbe izvirajoče pravice in dolžnosti na dediče. Ti so dolžni napram delavcu upoštevati vsebino delovne pogodbe in se morajo zlasti držati odpovednega ro-

ka. Za škodo, ki bi izvirala iz kršitve pogodbe, jamči dedič.

Za delavca so zelo važni predpisi, kateri urejajo razrešitev delovnega razmerja *brez odpovedi*, takoj. Pri takojšnjem odpustu kaj rade nastajajo dolgotrajne in drage pravde, zato je prav, ako je delavec do dobra poučen, kedaj je takojšnja razrešitev delovnega razmerja kljub dogovorjenemu ali zakonitemu odpovednemu roku *dopustna*.

III. pokrajinska konferenca Federacije organizacij privatnih nameščenцев v Zagrebu

V teh za vse delovno ljudstvo tako težkih časih, so pokazali zasebni nameščenci lep primer solidarnosti, ki lahko privede vse delovno ljudstvo do najlepših in največjih uspehov. Ta primer bi ne smel ostati osamljen in bi mu morali slediti tudi drugi. Predvsem bi morali slediti privatnim nameščencem delavci sami in potem bi se moralo iskati poti in načina sklopiti močno zajednico privatnih nameščenцев in delavcev, ki bo lahko uspešno nastopala v obrambo skupnih pravic.

V Zagrebu se je vršila v nedeljo 10. t. m. III. pokrajinska konferenca Federacije organizacij privatnih nameščenцев Jugoslavije, katere so se udeležile naslednje organizacije: Savez privatnih nameštenika Jugoslavije z delegati iz raznih krajev države; Zveza društev privatnih nameščenцев Slovenije iz Ljubljane; Savez apotekarskih sadnikarja kraljevine SHS; Društvo gospodarskih in šumarskih činovnika, Osijek; Savez gradjevnihi poslovodja iz Zagreba; Savez grafičkih faktora iz Zagreba; Savez bankovnih činovnika Jugoslavije; Udruženje bankarskih činovnika, Beograd; Savez bankarskih i trgovačkih pomočnika, Beograd; Udruženje bankovnih i osiguravajućih činovnika u Novom Sadu; zjastopanih je bilo tedaj 10 različnih Zvez ali društev z nad 10 tisoč člani.

Konferenco je vodil predsednik Federacije Vladimir Pfeifer iz Zagreba. Konferenca je razpravljala o organizaciji in pravilih Federacije, kakor tudi o dosedanjem delu Federacije. O teh vprašanjih sta poročala Vladimir Pfeifer in Fadil Kurtagić, oba iz Zagreba, medtem ko je glavni referat o ekonomskem položaju privatnih nameščenцев sestavila Zveza društev privatnih nameščenцев Slovenije v Ljubljani, s katero nas vežejo prav ozke vezi. Ta *mojstrski* sestavljen referat je podal Zvezin blagajnik tov. Evgen Lovšin. Za zvezo društev privatnih nameščenцев Slovenije v Ljubljani se je konference udeležil poleg blagajnika tov. Evgena Lovšina, tudi tajnik tov. Vladimir Kravos. Prvi je bil izvoljen za I. podpredsednika konference. Oba pa sta sodelovali tudi v vseh odsekih in s tem pokazala, da se naši tovariši privatni nameščenci živo zanimajo za vsak pokret, ki stremi za *zboljšanjem* položaja delovnega ljudstva.

Konferenca je potekla začetkoma zelo burno, ker sta delala izpade dva člana Beograščana, ki pripadata levičarskim krogom. Šele, ko sta se ta dva odstranila, je konferenca delala in sklepala soglasno.

Predsedstvo konference so tvorili Vladimir Pfeifer iz Zagreba kot predsednik, Evgen Lovšin iz Ljubljane in tov. Skaza iz Maribora kot podpredsednika ter en zapisnikar iz Novega Sada, eden pa iz Beograda. Na konferenci so bili zastopani skoro vsi kraji v naši državi, počenšči od Beograda, Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Novega Sada, Splita vse dol do južne Srbije in naše jadranske obale.

Konferenca je pokazala, da se da z dobro voljo doseči enotnost prav vseh organizacij, ki majo en cilj pred seboj: *zboljšati* socialno zakonodajo in zagotoviti delovni sili boljšo bodočnost. Na konferenci so bila sprejeta pravila Federacije. V Federaciji so organizirane vse organizacije privatnih nameščenцев in se v njej rešujejo vsa skupna vprašanja. O tej organizaciji bomo napisali

članek v prihodnji številki, za danes izrekamo samo iskreno željo, da bi našim sotrpinom prinesla ta konferenca kar največ uspehov in da bi nje delo bilo *blagoslovljeno*.

Z ozirom na važnost resolucije o gospodarskem položaju privatnih nameščenцев, prinašamo to resolucijo v celoti:

I.

Naša socialno-politična zakonodaja je skromna in v vseh ožirih nepopolna v materijalnem in pravnem oziru. K temu se pridružuje še dejstvo, da obstoječi zakoni v praktičnem življenju radi pomanjkanja kreditov, radi administrativnih pomanjkljivosti, radi preostrega povdaranja privatno-pravnih tendenc mesto javno-pravnih, radi splošne odpornosti tako v uradu in oblasti, kakor delodajalcev, nimajo prave efektivne vrednosti in ne dosegajo onega namena, kateri je zakonom cilj. Privredne organizacije v nerazumevanju eminentne narodno-gospodarske važnosti socialno političnih zakonov in pravilnikov neprestano stavljajo zahteve po okrnitvi postoječih socialnih dobrin in s tem ustvarjajo za socialno-politično udejstvovanje države neugodno miselnost. Še zdaleka nismo zadostili mednarodnim socialno političnim obveznostim, kar zmanjšuje naš zunanje politični ugled.

Zato zahtevamo: 1. Za socialno politične zakone in pravilnike polno avtoriteto in doslednost v praktičnem življenju na ta način, da uradu in oblasti določbam socialno-političnih zakonov dajo brezpogojno polno veljavnost in ista strogo izvajajo, da je administrativna ureditev države, oblasti in občin taka, da morejo v polni meri izvajati vsebino socialno-političnih zakonov.

2. Novelizacijo postoječih zakonov v duhu demokratičnejše in socialnejše izpopolnitve in ne v duhu poslabšanja.

8. Primerno zastopstvo nameščenцев v vseh ustanovah in korporacijah, katerih delokrog tvorijo gospodarsko-socialna vprašanja (n. pr. Gospodarski svet).

4. Ratifikacijo važnejših mednarodnih socialno-političnih konvencij in ustvarjanje mednarodnih socialno-političnih reciprocitetnih pogodb.

II.

Ekonomske prilike nameščenцев so danes nizko pod eksistenčnim minimom. Pokojninski zavod za nameščenцев v Ljubljani izkazuje letno zavarovano mezdo za nameščenцев z Din 17.926.—, kar ne dosega niti eksistenčnega minimuma za samsko osebo. Nameščenec s tekočimi prejemki niti najskromnejših tekočih potreb kriti ne more. Zato ni misliti, da bi s temi dohodki zbiral rezerve za težje življenske krize, kakor so: bolezen, brezposelnost, starost, onemoglost ali smrt. V takih primerih je nameščenec in njegova družina izpostavljena najtežjim življenskim katastrofom. Povsem utemeljena je zato naša zahteva po: najefektivnejši izvedbi socialnega zavarovanja vseh panog. Predvsem zahtevamo razširitev pokojninskega zavarovanja na celo državo po principu zagotavljanja eksistenčnega pokojninskega minimuma in po načelu najcenejšega zavarovanja na ta način, da del bremena tega zavarovanja nosi država, kakor je to uveljavljeno v drugih kulturnih državah.

Zasebni nameščenci imajo največji interes na dobrem in efektivnem bolni-

škem in nezgodnem zavarovanju. Zato zahtevamo, da se isto predvsem v nobeni smeri ne poslabša, nasprotno dopolniti se mora zlasti v smeri preventivnega zavarovanja tako v bolniški, kakor nezgodni panogi. Preprečevanju nezgod in obolenj se pri nas ne posveča nikake pažnje. Obratna higijena je obupna, varnost v obratih popolnoma nezadostna. Materinsko zavarovanje je poglobiti zlasti, da se omogoči ustvarjanje materinskih domov in primerna nega dojenčev. Družinsko zavarovanje se mora raztegniti na vse možnosti najefektivnejšega zdravljenja svojcev po najmodernejših načelih medicinske vede. Nedopustno je, da so danes svojci, kateri potrebujejo sanatorijskega zdravljenja od tega izključeni, odnosno je doba omejena le na štiri tedne. Zavarovanje svojcev v nobeni smeri ne sme zastajati za zavarovanjem članov, zlasti ne glede zdravniške pomoči in načinov zdravljenja.

Pomanjkanje starostnega, invalidnega ter posmrtnega zavarovanja nameščencev, ovira in škoduje razvoju bolniškega zavarovanja sploh. Zato je nujna uvedba te panoge zavarovanja potrebna.

Zavarovanje članov Bratovskih skladnic je neurejeno. Zlasti v Sloveniji je isto pred popolnim finančnim položajem. Protestiramo proti poslabšanju tega zavarovanja s skrajšanjem službene in starostne dobe ter zahtevamo, da se v rudarskem zavarovanju uveljavi načelo maksimalne službene dobe 30 let, katera naj se po nevarnosti rudnikov z ozirom na zdravje graduira navzdol. Starostna doba ne sme presegati 50 let. Na vsak način pa mora biti polna upokojitvev brez zdravniške preiskave mogoča z dosego 55 let.

Valorizirati je predvojna in medterpovojna zavarovanja na podlagi zlate paritete, na vsak način pa na podlagi eksistenčnega minimuma. Te stroške mora nositi država v zvezi s podjetji. Zločinsko je, ako se ti stroški prevale le na ramena zavarovancev. Iz tega razloga odločno ugovarjamo nameri ukinitve Pokrajinskega pokojninskega sklada za Slovenijo. Isti ima ostati nezmanjšan ter mora služiti v svrhu valorizacije zavarovanja.

V organizacijskem oziru povdarjamo načelo močnih finančnih edinic, da bo zavarovanje kar najcenejše s široko administrativno decentralizacijo. Uveljavljamo tudi načelo enotnosti vseh panog zavarovanja; v strokovnem oziru pa zahtevamo posebne oziroma potrebe zasebnih nameščencev. Uveljaviti se mora v vseh panogah in strokah zavarovanja princip večinskega zastopstva zavarovancev. Glede plačevanja premij se mora uveljaviti načelo trodelitve premij na državo, na podjetja in na zavarovance, izvzemši v nezgodnem zavarovanju, katere premije morajo nositi podjetja.

Potreba po nujni uvedbi učinkovitega brezposelnega zavarovanja je nujna posledica gospodarske krize. Vse države so to zavarovanje uredile. Nezaščiten brezposelnost uničuje vse druge panoge zavarovanja, obremenjuje iz drugih naslovov privredno gospodarstvo, kar pomeni moralno in fizično propadanje brezposelnih.

III.

Zahteva po osemurniku je gospodarsko in medicinsko znanstveno utemeljena, ne glede na to, da je po obveznih mednarodnih konvencijah sankcionirana. Zato zahtevamo brezpogojno in dosledno uvedbo tega načela in obsojamo vsako polovičarsko rešitev.

IV.

Načelo minimalnih plač je uveljaviti tudi pri nameščencih. Ta princip se uveljavlja v zakoniti ureditvi agrarnih prilik, ko se kmetijam ustvarja minimalne predpogoje eksistence, uveljavlja se v davčnih zakonih, dasi nepopolno in nedosledno. Izvršni redi in predpisi imajo ozir na načelo minimalne eksistence, dasi tudi nezadostno. Načela minimalnih prejemkov se je dotaknila tudi ureditev službenega razmerja javnih nameščen-

cev. Ni razloga, da bi ta zahteva pri nameščencih ne bila utemeljena, zlasti, ako vemo, da so plače in prejemki nameščencev danes daleč pod minimumom. Ta minimum mora odgovarjati ne zgolj materialnim potrebam nameščencev, ampak tudi njegovim kulturnim potrebam in njegovemu socialnemu položaju.

V.

V zvezi z brezposelnostjo nameščencev je vprašanje zaščite domače delovne moči. Ta moč mora absolutno biti zavarovana in zahtevamo v tem pogledu najstrožje izvajanje obstoječih predpisov in izpremembo istih v smeri učinkovitejših zaščit. Skrbeti je za strokovni naraščaj domačih ljudi s strokovnimi šolami, predvsem za razne nove panoge industrije. Nameščajo naj se le one inozemske moči, katere so strokovno absolutno kvalificirane in le za stroko, v kateri dokazano ni domačih strokovno izvežbanih moči. Obdavčiti je s posebnim davkom vsa podjetja, katera nameščajo inozemske moči v svrhu ustvaritve fonda za strokovno šolstvo in specializacijo domače delovne moči. Po neovržno dokazani potrebi naše prirede in po dejanskih prilikah na domačem delovnem trgu se ima urediti vprašanje emigracije in imigracije. Obveljati mora načelo, da je strokovno znanje domačih moči vsaj enakovredno strokovnemu znanju inozemskih. Zato je strokovnemu šolstvu posvečati največjo pažnjo, kar je važno za ves problem naše gospodarske osamosvojitve. Prosvedna šolska politika mora biti v skladu z modernimi zahtevami gospodarstva.

VI.

Pravna zaščita zasebnih nameščencev mora biti najpopolnejša v ustavno zajamčenih pravicah in svoboščinah državljanov. Za kulturno povzdigo delavca in nameščence in za njegovo samoizobrazbo strokovno, politično in socialno izpopolnitev je potrebna najjačja zaščita organizacijske in zborovalne svobode. Tudi privredno gospodarstvo potrebuje za svoj napredek organizirane delovne sile, ker le v organizacijah se morejo uveljaviti trezni nazor, do čim je neorganiziran množica podvržen gospodarsko kvarnim instinktom in nebrzdanim zahtevam. V svobodnih organizacijah se izkristalizirajo trezna gledanja na vse prilike.

VII.

Med prve zahteve, katere je v najbližjem času zakonito urediti, so **kolektivne pogodbe**. V njih vidimo edino jamstvo, da se prepreči brezobzirno uveljavljanje gospodarskega položaja močnejšega napram slabejšemu, da namesto slabega posameznika pri urejevanju službenih in delovnih pogojev stopi organizirana skupnost. To vprašanje je urediti po javnopravnih načelih, ker ima isto izrazito značaj zaščite javnih socialnih interesov. Iz zakonite ureditve tega vprašanja je izločiti vse individualistično, zasebno-pravne momente. Zato je predvsem potreben zakon o strokovnih organizacijah, katere naj bodo nositeljice kolektivne pogodbe.

VIII.

Pri zakonih, ki so na dnevnem redu je najvažnejše uveljavljanje zakonite zaščite iznajdb po nameščencih ob priliki izvrševanja svoje službe. To je avtorsko pravo nameščencev, katero mora biti urejeno na podoben način, kakor splošno avtorsko pravo, patenti, znamke itd. Nadaljnja naša socialna zahteva je, da se pri nameravani spremembi konkurznega in izvršnega reda brezpogojno prvenstveno varujejo eksistenčne pravice nameščencev v primeru konkurza ali dražbe podjetja in da so iste v isti vrsti z državnimi davki.

IX.

Avstrijski zakon o trgovskih pomočnikih iz leta 1910. se mora raztegniti na celo državo, ker zahteva duh ustave, da so vsi državljani v svojih socialnih prilikah enako zaščiteni. Zakon je po-

treben reforme, ker posamezna določila niso v skladu s socialnim potrebami nameščencev. Dejansko so ta zakon skoro vse nasledstvene države novelirale. Naša reforma se ima izvršiti po zaslišanju organizacij zasebnih nameščencev.

Nesramna igra premogokopnih magnatov z rudarji

Pretekli teden je v trboveljskih rudokopnih revirjih zopet počivalo delo. Ko so prišli rudarji na delo, so zvedeli, da gredo zopet lahko domov, ker je Trboveljska omejila obratovanje vsled spora z državo v pogledu dobav premoga.

Znano je, da je glavni odjemalec Trboveljske država, ki naročuje premog za železnice. Okrog 50% produkcije v trboveljskih premogokopih porabijo železnice.

Železnice se bramijsko skleniti s Trboveljsko dolgoročne dobave. Vsako leto na spomlad zahtevajo državne železnice od Trboveljske novo ponudbo za premog. Železniška uprava pritiska na ceno in hoče dobiti kar najcenejše premog. Trboveljska se pa brani na cenah popuščati. Tako se vlečejo pogajanja. Trboveljska pritiska na vse mogoče načine, da doseže čim bolj ugodno kupčijo. Trboveljska intervirira in kdorkoli ima le malo vpliva v Beogradu in je na razpolago premogokopnim magnatom, mora v službo Trboveljske, da doseže čim ugodnejšo pogodbo z državo.

Kako doseže Trboveljska ugodnejšo kupčijo s premogom, nas najbolj ne zanima. Ogorčeno moramo pa ugovarjati, da izrablja Trboveljska tudi izstradano rudarsko delavstvo za dosego boljših kupcij.

Ko stoje zaključki za dobavo premoga pred podpisom, izvede Trboveljska zadnjo presijo na državno upravo s tem, da ustavi delo in pošilja rudarje domov. S tem hoče ustvariti vznemirjenje med tisoči rudarskih delavcev, ki naj pritisejo na javno mnenje in to na vlado, ki sklepa s Trboveljsko kupčijo.

Narodno-strokovna zveza

NAŠ GLAVNI ZBOR.

Te dni je Izvrševalni odbor razposlal okrožnico z ozirom na glavni zbor NSZ, ki se bo vršil v dneh 8. in 9. septembra t. l. V okrožnici je natančno navodilo, kako naj podružnice pričnejo z delom, da bo udeležba na letošnjem glavnem zboru čim večja. Podružnični odbori naj gredo takoj na delo in naj že sedaj sprejemajo prijave za izlet v Ljubljano v dneh 8. in 9. septembra. Ta dva dni mora vse napredno delavstvo v Ljubljano.

PROSLAVA 20-LETNICE NSZ.

O priliki glavnega zbora NSZ se bo vršila v dneh 8. in 9. septembra t. l. tudi proslava 20-letnice obstoja naše strokovne organizacije. Proslava bo ob enem velika manifestacija naprednega delovnega ljudstva. V nedeljo 9. septembra bo kongres narodnega delavstva in po kongresu manifestacijski obhod po mestu. Obhoda se bo udeležila godba in prapori naših podružnic. Za to veliko našo proslavo si bomo zasigurali polovično vožnjo, tako da omogočimo vsem članom polet v Ljubljano in udeležbo na glavnem zboru in kongresu. Vabimo vse naše člane, posebno one iz bližnjih krajev, naj se že sedaj pripravljajo za ta izlet v Ljubljano. V dneh 8. in 9. septembra mora vse naše članstvo v Ljubljano na svojo manifestacijo.

Štedimo. Nekateri člani se že sedaj izgovarjajo, da bodo težko prišli v Ljubljano, češ, premalo bo denarja. Vsem takim, ki res ne zmorejo enkratnega večjega izdatka, priporočamo sledeče: ob nedeljah ne v gostilno, kjer vsakdo gotovo zapravi najmanj 20 dinarjev; do našega kongresa je še 11 nedelj, kar da ravno 220 dinarjev, večina njih pa bo rabila komaj polovico tega zneska za izlet v Ljubljano. Torej štedite in se

X.

Splošno državna notranja in zunanja politika se ima uveljavljati v smeri pojačanja gospodarske produktivnosti in pojačanja konzumentske moči najširših slojev naroda.

Trboveljska uvaža s to prakso prisilni podjetniški štrajk, ki je kazniv v vseh kulturnih državah, le pri nas gre kleroradikalni režim mirno in brez besede preko njega.

Trboveljski rudarji so pretekli dni izgubili štiri delavne dni in s tem tudi zaslužek za štiri dni. Že tako so rudarji najbolj zapostavljeni in nimajo na razpolago najskromnejših sredstev za preživljanje, in sedaj pride še Trboveljska, da jim nezakonitim putem odvzame zaslužek samo zato, da izvaja kupčijske manipulacije. Ako hoče Trboveljska doseči dobro kupčijo, naj uporablja take trgovske trike, ki gredo na njen račun, ne pa na račun ubogih rudarjev.

Najbolj pametno napravijo trboveljski rudarji, da tožijo družbo radi prikrajšanja na zaslužku. Odpovedane službe ni imel nihče izmed rudarjev in Trboveljska ni upravičena, da jim brez zakonitega razloga kar za nekaj dni onemogoči zaslužek. Predpisi glede odpovednega roka ne veljajo samo za delavstvo, ampak tudi za Trboveljsko.

Sploh bo morala javnost že vendar enkrat odločneje nastopiti proti Trboveljski. Zgleda tako, kot da je Trboveljska država v državi in da lahko počne, kar se ji zdi. Klerikalci, ki se tako radi prilizujejo delovnemu ljudstvu, imajo sedaj ko so v vladi najlepšo priliko, da stopijo na prste Trboveljski. Vemo pa že naprej, da klerikalci ne bodo ničesar napravili, kar ni po volji velekapitalističnim magnatom okrog Trboveljske. Delavstvo samo se mora odločiti za solidarni nastop proti velekapitalističnim rudarskim baronom in v energični borbi izvojevati pravice, ki mu gredo po božji in človeški postavi.

vzdržite ob nedeljah alkohola, ki je itak strup človeškega organizma. Pa tudi na drug način lahko prištedimo denar. Ne kadimo! Nikotin še huje kot alkohol zastruplja našo notranjost, zato se vzdržimo kajenja. Recimo, da pokadi vsak naš delavec samo za pet dinarjev cigaret, da to v enem mesecu 150 dinarjev. V tem mesecu se bo počutil bolje, ker se ne bo zastrupljal in mu bo omogočen polet v Ljubljano. Tovariši, štedite prav vsi, da ne bo izgovorov. Časa je dovolj do izleta, odločite se kmalu, da se udeležite velike manifestacije narodnega delavstva v Ljubljani.

Podružnicam NSZ. Nekateri podružnice niso smatrale za potrebno, da bi se odzvale našemu pozivu in poslale mesečne obračune. Tem podružnicam sporočamo zadnjič, da bomo odslej postopali strogo v smislu poslovnika. Če bo potem članom prav, bo nam tudi, posebno še, ker bomo tako lahko vpeljali red. Članom pa gotovo ne bo prav, če bodo po krivdi odbora zgubili pravico parletnega članstva in bodo postali popolnoma novi člani brez vsakih pravic. Članstvo pozivljamo, naj se samo uveri, če je odbor poslal centrali obračun, da ne bo potem nepotrebnega razburjenja. Mi hočemo za vsako ceno red in točnost in se bomo poslužili skrajnih sredstev, da to tudi dosežemo. Večna popustljivost doslej ni rodila sadov, zato bomo odslej vzeli v roke poslovnik in upamo, da bo to pomagalo. Tovariše blagajnike prosimo v njih interesu, naj vpletajo red in točnost.

LITIJA.

Podružnica Narodno strokovne zveze v Litiji priredi v nedeljo dne 17. t. m. po prvi maši ob pol 8. uri zjutraj v prostori gostilne na pošti članski sestanek,

na katerem bo poročal predsednik NSZ, tov. Rudolf Juvan. Pozivamo vse člane, naj se tega važnega sestanka udeležijo polnoštevno in naj pripeljejo s seboj tudi druge delavce. Na sestanku se bo govorilo tudi o razmerah v predilnici, kjer je delavstvo izgubilo skoro vse dosežanje ugodnosti. Obračunali bomo z onimi, ki so delavstvo zapeljali in ga dovedli do tega, da je izgubilo kolektivno pogodbo in ž njo vse to, kar si je v dolgoletni borbi s pomočjo Narodno strokovne zveze priborilo. Naj ne bo delavca, ki bi ostal v nedeljo doma, ker gre za njegove svete pravice. Vsi na sestanku, da se pogovorimo, če je še izhod iz sedanjih nevzdržnih razmer.

MEDVODE.

Prejšnjo nedeljo je priredila tukajšnja podružnica Narodno strokovne zveze veselico z igro v bivšem Sokolskem domu. Prireditelj je v vsakem oziru uspešna, za kar se je zahvaliti trudu nekaterih agilnih tovarišev. Igra »Županova Mica« je bila prav lepo podana. Igralci so v polni meri izvršili svojo nalogo in pokazali, da se z dobro voljo da mnogo doseči. Nekateri so nastopili prvič in

pokazali že pri prvem nastopu, da bodo tudi za druge nastope prav porabni. O igri sami smo imeli obljubljeni podrobnejšo oceno, katere pa žal nismo prejeli in se moramo zadovoljiti le s konštacijo, da je cela prireditev res lepo uspešna.

»Delavska« Pravica. Ta privesek klerikalne stranke si je v zadnjem času nadel še posebno firmo, ker »Pravica« več ne zadostuje. »Pravici« so gospodje dodali še »delavska«, kar pa na stvari ne menja, ker ostane kot doslej klerikalno-kapitalistična. Ta dični listič pred vsakimi volitvami zastopa strogo delavski program in je v zvezi z »ognjem« hujši komunist od pravih komunistov. Pri volitvah pa vse to, kar je celo leto trobil, zanika z eno besedo, ki je pri vsakih volitvah običajna in se glasi: »Brez krščanskih socializmov ni SLS.« V drugih besedah, brez podrepnikov ni kapitalistov. »Delavska Pravica« bi lahko opustila naslov delavska, ker je tako malo delavska kot m. pr. »Slovenec« s svojo večsrbsko in reakcionarno radikalno družbo.

Doma in po svetu

ŽIVLJENSKA POT RUSKE REVOLUCIONARKE.

Sovjetska vlada je imenovala znano revolucionarko Aleksandro Mihajlovsko Kolontajevu na poslaniško mesto v Parizu.

Življenje te ženske je dokaj nenavadno in burno in je vredno ogledati si ga поблиže. Kolontajeva je hči generala in sestra Moravine, najlepše igralka v carskem gledališču. Poročila se je najprvo z bogatim polkovnikom in vse je kazalo, da je namenjena ugledni ulogi v visoki družbi. A nje nemirni duh jo je zanesel že zgodaj v revolucionarno gibanje. S 30. letom je vodila stavko v Parizu, v vojnem času je širila po Rusiji Ljeningove ideje. Iskala so jo kot veleizdajalko in se je morala skrivati. Ko je Ljening prodrli, jo je imenoval za ljudsko komisarko. Tedaj se je ločila od prvega moža in je vzela nekega mornarja Dibenka. Poročila se je cerkveno. Ko jo je nje sin iz prvega zakona posmehljivo vprašal, čemu se ni držala rajši boljševiških nauk o svobodni ljubezni, je odgovorila zelo pomenljivo, da ne ve, kako dolgo bo trajal boljševiški režim in da si hoče za primer povrnitve prejšnjega režima zagotoviti pravico, da bo smela svojega moža spremljati v Sibirijo, kar bo mogoče le, če bo cerkveno poročena. A takoj po poroki je dala zasesti samostan, v katerem se je ta vršila, in ga je uporabila za urade svojega komisarijata. Svojega drugega moža je pa menda res ljubila, ker se je prav krepko postavila zanj in tudi dosegla njegovo oprostitev, ko so ga obtožili veleizdaje. Spremljala ga je v pregnanstvo. A ko so ji ponudili poslaništvo v Oslu, jo je premagala skušnjava in je sprejela. V Oslu se je izkazala izborna, toda njene pariške toalete so vzbudile zavist ostalih poslaniških žena in nezadovoljnost Džerdžinskega, poglavarja Čeke, tako da so jo poslali v isti vlogi v Mehiko. Tam je širila boljševiške nauke. Calles, mehiški državni predsednik, ki je precejšen prijatelj socialističnih teorij, je nekaj časa njeno početje prenašal, končno pa je zahteval, naj si jo boljševiki vzamejo nazaj. In tako je prišla sedaj v Pariz, v mesto, ki jo pozna že od prej po njenem rovarškem delu.

Kolontajka je delovala tudi na literarnem polju. Med drugim je izdala zbirko zgodb, ki obravnavajo ljubezenski problem v teku stoletij.

PRVA PISANA USTAVA.

Države so polagoma nastajale iz združitve rodbin v plemena in plemen v večje skupine, dokler niso nastala velika kraljestva in cesarstva. Istočasno z razvojem večjih človeških enot so se razvijala tudi načela o vladi. Tradicije, navade in običaji starih narodov so tvorili

podlago njihovih osnovnih zakonov, t. j. njihove ustave ali konstitucije. Republike in demokracije so obstajale že dolgo pred odkritjem Amerike. Zgodovinsko dejstvo pa je, da je bila prva pisana ustava sprejeta v Novem svetu. Majhna skupina kolonistov v Connecticutu je to storila. Ti priseljenci iz Angleške, ki so obsojali absolutizem kralja in nestrpnost angleške cerkve, so dali že l. 1639. izraz nazorom o politični svobodi, ki so 150 let kasneje postali osnovno načelo Konstitucije Združenih Držav.

Kolonisti so prišli v dolino reke Connecticut iz Massachusettsa in bili so pod vodstvom nekega angleškega begunca, duhovnika po imenu Thomas Hockerja. Ker so bili izven oblasti massachusettske kolonijalne vlade, so se lotili organizacije svoje lastne vlade. V tem zgodovinskem dokumentu so popolnoma ignorirali oblast angleškega kralja in pripoznali le suvereniteto ljudstva. — Četvorica izmed poglavitnih načel te ustave je bila:

1. Vsa vladna oblast prihaja od ljudstva.
2. Ljudstvo ne sme biti obdavčeno brez privoljenja svojih zastopnikov.
3. Število zastopnikov naj se ravna po številu prebivalstva.
4. Splošna volilna pravica naj velja za vse.

Ta ustava kolonije Connecticut je bila dokaj različna od vladnih načel v drugih kolonijah, kjer so bili izključeni iz volilne pravice vsi oni, ki niso spadali k uradni cerkvi.

REDEK HIŠNI LASTNIK.

Mr. Samuel Wallborough, lastnik več hiš v Londonu, je napovedal vojno samskim najemnikom in družinam brez otrok. Neumorno jih odslavlja in izroča odpovedana stanovanja novim najemnikom s številno deco. Ta čudež je prikladal sotrudnika »Daily Maila«. Našel je g. Wallborougha sredi jako burnega spora v pisarni enega izmed svojih hišnih upraviteljev. Ko so se razburjeni najemniki poslovali, si je obrisal gospodar potno čelo in dejal: »Sami samci so. To hišo sem kupil pred kratkim in odpovedal sem stanovanje 18 samcem. Bodo že odšli; naj ne mislijo, da me lahko ustrašijo. Dosedaj sem izselil iz svojih ostalih hiš čez 300 rodbin brez otrok.« Novinar je stavil vprašanje o vzrokih te hišne politike, ki se ji čudi ves London. Mr. Wallborough se je nasmehnil: »Well, saj vem, da sem bela vrana! A hišni posestniki zaman mislijo, da so rodbine brez otrok boljši najemniki. Nihče ni tako siten kakor stari samci in device. Priznam, da so vedno potrebna letna popravila, in vsako leto jih plačam. A rajše to storim po potrebi nego na kaprico muhastega sebičnega,

ki sam ne ve, kaj bi rad. Ljudje z otroci so obzirnejši do hišnega posestnika. Svojo revolucijo pa sem pričel po svoji poroki. Sem jako srečen v zakonu, in moja žena ne mara, da bi veljalo tudi zame, kar pišejo listi o brezobzirnosti hišnih lastnikov, prepovedi psov in otrok ter sličnega. No, zdaj je moja žena lahko mirna, ker nihče ne bo vsega tega očital Samuelu Wallboroughu. Nasprotno: nekateri samci, ki sem jim odpovedal, so se rajše oženili, nego da bi izgubili stanovanja. To sicer ni bil moj cilj in upam, da nisem povzročil nobenega nesrečnega zakona, a drugače nisem mogel storiti. Saj sem zastavil ženi besedo še pred poroko.« — »Upajmo,« je pripomnil stari nejeverni novinar, »da bo mr. Wallborough tudi naprej užival neskajeno rodbinsko srečo, sicer... bi lahko zmanjkalo edine bele vrane v neštevilni, globoki črni jati londonskih hišnih posestnikov!« Priporočamo ta simpatičen vzgled v posnemanje tudi pri nas!

NOV NAROD.

Etnograf ameriškega muzeja za indijansko kulturo Walworth je našel v gozdovih ob bolivijsko-braziljski meji do sedaj nepoznan narod. Walworth je 17 let zaman poskušal priti v deželo teh ljudi, in šele zdaj se mu je to posrečilo. Narodič, ki šteje komaj 350 ljudi, je globoko zanimiv, ker ni prav nič podoben kakšnemu indijanskemu ljudstvu v Severni ali Južni Ameriki. Prej so slični ti popolnoma goli divjaki (ne poznajo nobene obleke ne pri moških, ne pri ženskah) domačinom Tihooceanskih otokov. Ta sličnost nudi etnografom nebrojno gradiva za ugibanje o ameriški prazgodovini in postanku rdečekožcev. Moški nosijo dolge brade kakor ljudozrci na Salamonovih otokih v Tihem oceanu. Vsi Indijanci obožujejo sonce. To ljudstvo pa veruje samo v duhove, ki so skriti v drevesih in kamenju. Kratkotrajno dolgo že ni zbudila v Ameriki kakšna »nepraktična« znanstvena ugotovitev toliko zanimanja kakor novo »Wallworthovo ljudstvo«!

BETONSKI KRISTUS.

Na vrhu 700 m visokega Corjovada v bližini Rio de Janeira gradi brazilska duhovščina orjaškega Kristusa iz ojačenega betona. Ta menda prvi tovrstni kip bo viden daleč naokrog. Samo Kristusov nos je en meter dolg: v njem je zadosti prostora za šletnega dečka. Kip je 38 m visok in tehta 4 milijone kg. Odprte roke merijo 40 m v širini. Ponoči razsvetljujejo kip žarometi in 20 m visoki križ sije v električni luči. Ob Kristusovem vznožju je vodnjak, blizu njega kapelica. Do 500 romarjev lahko posluša mašo na planoti pred kapelico. Do vrha je napeljana tudi električna železnica. Čestita duhovščina pričakuje, da bodo številni romarji kmalu plačali izdatke za deset tisoče kilogramov železobetona. Za zgradbo potrebni denar so zbirali pet let po vsej Braziliji in so priredili v to svrhu neštevilne procesije ter misijone.

»BUBI« IN PARLAMENT.

Neki londonski list je hotel ugotoviti, kakšno mnenje imajo angleški parlamentarci glede »bubija« in je prišel do precej zanimivih zaključkov. Lordi zgornje zbornice so, kakor naravno, opredeljeni bolj nazadnjaško nego naprednjaško in so kratko pristrižene ženske lase odklonili s $\frac{3}{4}$ glasov proti $\frac{1}{4}$. Spodnja zbornica je bolj napredna in jih je — sicer tudi odklonila, a vendarle z 232 glasovi proti 217. Interesantna so nekatera mnenja, s katerimi so gospodje poslanci pospremili svoj glas. Večina odklanjačev objokuje rajne dolge lase, češ da »so bile ženske najlepši kras«. Bojevit konservativec priporoča kratkolasim dekletom, naj si kar nabavijo pasjo hišico in naj pri njej še lajati. Čemu baš ta nasvet, sam Bog si ga znaj. Neki polkovnik grozi svoji hčerki, da so bo pustil brado rasti, če si prireže »najlepši ženski kras«; drug njegov pristaš se pritožuje, da moderni mladenič ne loči več svoje

matere od svojega očeta. Bivši minister Henderson daje prednost kratkim lasem, in sicer iz zdravstvenih razlogov in zavoljo čistoče. Drugi se veselijo »bubija«, ker odgrinja lepo linijo vratu moderne ženske. Med tistimi, ki se ne zavzemajo ne za ptiča ne za miš, so nekateri, ki prosijo ženske, naj kar same odločajo o svojih frizurah. Gospod Ammon dela naravnost tragično figuro, ko sporoča, da mu nosi žena dolge, a hči kratke lase, in vprašuje: »Kaj naj napravi ali pove preprost človek v takšnih okoliščinah?« Poslanec Pownale je izračunal, da ima svojih 35.000 volilk. Ni tako neumen, pravi, da bi se s tem dejstvom pred očmi izjavil za to ali ono stran in izvršil politični samomor.

THOMAS EDISON.

Thomas Edison, slavni iznajditelj, se je rodil v Milanu v državi Ohio 11. februarja 1847. Bil je potomec navadnih ljudi, pionirjev srednjega zapada. V svojem enajstem letu je eksperimentiral s kemikalijami v kleti svojega očeta. Iz raznih virov si je nabral kakšnih 200 velikih steklenic in jih zaznamoval z značko »strup«, da se ne bo kdo drugi igral z njimi. Napolnil jih je pa z zmesmi in raztopinami, ki jih je sam pripravil. V petnajstem letu je imel izborno knjižnico o kemiji in fiziki in je posedoval nekoliko aparatov za svoje eksperimente. Da si pa dobi nekaj več sredstev za svoje poskuse, je pregovoril stariše, da so mu dovolili prodajati časopise na vlakih. Položil je potem izpit za brzojavca in tako je prišel v dotiko z ono velikansko silo, v kateri je postal takšen mojster. Že l. 1877. je imel svoj lastni laboratorij blizu Elizabethporta (New Jersey), z zadostnim kapitalom, da si je lahko najel pomočnike. Začeli so se tu oni eksperimenti, ki so otvorili novo dobo človeške zgodovine.

Obločnice so bile tedaj edino električno svetlo. Seveda so bile prevelike in presilne za hišno rabo. Bilo je tedaj važno vprašanje, da se izumi uporabnejša priprava za električno razsvetljavo. Sočasni strokovnjaki so menili, da ni mogoče rabiti elektrike v to svrhu in so bili zato jako skeptični, ko je Edison objavil svojo epohalno iznajdbo električne žarnice.

Obseg Edisonovega delovanja je razvideti iz dejstva, da je dobil za svoje izume 1150 patentov. Prva leta iznajditeljevega delovanja so bila posvečena razvoju izumov za prenos besede skozi žice in od teh poskusov izvira današnji borzni »ticker« in avtomatični telegrafski sistem. Tej dobi treba prišteti njegovo iznajdbo električnega peresa, podlage današnjega mimeografa in motografa, kakor tudi ono prevažno iznajdbo, ki tvori podlago današnjega telefonskega sistema, namreč mikrofona in telefonski ogljikov prenosni. Fonograf, to velikansko iznajdbo, je izumil l. 1877. Že ta samia iznajdba bi zadostovala za ovekovečenje njegovega imena. Vendarle najglavnejša in najbolj epohalna njegova iznajdba je električna žarnica. Skratka v vseh smereh, ki se tičejo razvoja moderne električne tehnike, so bili Edisonovi izumi odločilni.

Tudi na polju brezžičnega brzjava in radiotelefona je Edison uspel s svojimi izumi. Ideja o kinematografu izvira iz Edisona. Prvo kinematografsko kamero je sestavil l. 1891. To je bil začetek današnje kinematografske industrije in umetnosti.

Naslednje desetletje (1890—1900) je Edison posvetil razvoju večjih strojev za eksploatacijo manj vredne železne rude, kakor tudi izumov, ki so dovedli do današnjega izdelovanja takozvanega Edisonovega cementa.

V zadnjih letih je Edison posvetil mnogo časa eksperimentiranju na kemičnem polju.

Razširjajte „DELO“!